

Ion Heliade Rădulescu

*Domnul Sarsailă autorul*

Domnului Sarsailă i-a intrat în cap să-și facă numele nemuritor, cum am zice să zboare la nemurire. Ce-i mai trebuie acum decît să se numească autor, și apoi să se facă privigătoare; dumnealui așa zice, dar hronica scandaloasă vorbește altele. Stă acum și se gîndește, se gîndește și iar se mai gîndește. Apoi ziece : “Ca să mă fac autor, trebuie să dau cărți la lumină, și fiindcă autor nu e fitecine, eu dară trebuie să fiu deosebit din ceilalți pe cari în alți timpi dascalii mei îi numea hidei, dar confrății mei de autori îi numesc viulgheri<sup>1</sup>. Așa, mai întîi de toate trebuie să fiu fără căpătîi, ca să zică că sînt slobod; în casa care voi lăcui trebuie să am cîteva cărți, cît se va putea în limbi mai streine; în camera mea cu cît va fi mai nemăturat, cu atîta o să dau un ton că prea puțin mă gîndesc la lucrurile acestea trecătoare, ce n-au a face cu nemurirea; dacă am mustăți, trebuie să le raz; dacă nu am, trebuie să le las să crească dimpreună cu bărbioara. Cînd ies afară, ca să mă cunoască de departe, trebuie să-mi pui ochelari la nas; hainele să-mi fie deosebite, părul să-mi fie... ceva mai deosebit; fracul, o față... cam așa; mantaua... aruncată într-un chip clasic - ba romantic; crevata mare, dezvățată, sau nicidecum; pe pantaloni să am cîteva picături de cerneală; cînd voi vorbi cu oamenii, să mă rățoiesc, să-mi mușc buzele, să pui ochii în grindă, ca să seamăn inspirat; să bănănăiesc din mîini cînd vorbesc, cînd îmblu; vorbele să-mi fie alese, adică cînd oi da bună dimineața să n-o-dau ca toți oamenii, ci să zic: «Sa-ți zimbească aurora, amice, pîntre buze rumeni cu dinții albi». Cînd oi serie, să mă bag pînă fundături; să ma sui pe locuri cocotate. Dacă mă zic rumân, să scriu cît voi putea mai nerumânește, ca să seamăn înalt; dacă mă zic franțez, să scriu rumânește, că seamăn mai .mult a autor, pentru că nu-mi baga oamenii de seamă greșalele; limba rumânească nu e hotărîtă, și o s-o hotărască eu. Hei!... ce să mai fac? - Hei! să port totdeauna portofoliu, ca să însemnez orice idee îmi va veni. Am mai uitat un lucru: să-mi las unghiile mari; într-un cuvînt, să fiu deosebit.”

Așa se gîndește d. Sarsailă, sau mai bine astfel de înțeleș au gîndirile dumnealui, deși cu alte vorbe și alte frazi d-ale dumnealui, mai alese și întortocheate; pentru că, cînd și-ar esprima ideile ca lumea și ar numi lucrurile pe numele lor, atunci bine vezi dumneata, cititorule, că s-ar păcăli singur.

Să punem acum că d. Sarsailă este rumân. Dacă voiește să-și mai mobileze capul cu ceva idei străine (pentru că la astfel de autori toate lucrurile le sînt străine), aleargă atunci năvală la limba franțozească, și-apoi îl vezi că începe să ne arate că în franțozește *e* înainte de *m* și *n* se pronunță ca *a*, *i* ca *e* și *u* ca *iu*; apoi îl auzi: *enteres*, *labirent*, *semplu*, *amblemă*, *ochiu-parisesc*, *Neptiun*, și alte asemenea. Cu astfel de idei, cu astfel de gîndiri, eu astfel de podoabe și dichise, acum d. Sarsailă este autor întreg-întreguleț, din cap pînă-n picioare; nu-i mai rămîne decît să treacă la sînta nemurire și să ne lase pe noi aștia volgarii, pe care dumnealui îi numește *viulgheri*, în pace și în repaos.

Pe cînd Țara Rumânească era de tot necivilizată (căci acum s-a civilizat, Doamne păzește), se vedea prin București cîte un Manea ce striga pe ulițe: “Toți boierii să moară, numai Manea să trăiască!”; cîte un Dumitrică, care n-avea, alta idee decît una și bună, crezînd că toate muierile sînt inamorate de el, pentru care își tot cînta singur cîntecul “Dumitrică, vin’ la leica!”, și alți asemenea autori și poeți ai acelei epohe. Acum s-a mai subțiat gustul rumânilor, nu prea le place să petreacă cu astfel de oameni; băieții pe drum nu se mai țin după astfel de inspirați. Acum sînt la modă d-alde d. Sarsailă, Zgîndărilă... autorii regenerației rumânești. Aceștia sînt apărătorii libertății rumânești, pentru că și dacă nu vor fi rumâni, dar sînt liberali dumnealor, ca aceia. Așa, îmblînd prin toate casele, încep a cînta și pe coconița Drăgana, și pe coconița Dobrița; le spun că sînt niște dumnezeoaie mai pagîne decît Venus și decît Diana. Ochii dumnealor sînt mai vioi și mai focoși decît ai pricoliciului; poetul spune că sînt niște luceafări, dar e minciună goală. Sprîucenile le sînt două curcubeie, obrazul mai mare decît luna (ce iezme!). Se înfățișază la dumnealor, și ele, pline de o simțire, îi priimesc cu mare grație. Să vedem acum și firea sau boala d-lui Sarsailă sau Zgîndărilă. I-a intrat în cap odată că este autor? nu-l

mai poate tămădui nici un leac de această boală. Nu se mai poate nimeni apropia de dumnealui, întocmai ca de bietul țigan ce facuse schimb cu rumânnl, dîndu-și calul ca să ia un dovleac ce îi spusese că e ou de bidiviu. Nu-i mai trebuia bietului Borcea decît să-și clocească oul cu toată grija, întocmai ca o păsăruică (negreșit că nu privigătoare); s-a pus pe dînsul ca să-și dea căldura și dnohorea, să dea, în sfîrșit, viață oului de bididiu. De venea nevasta la dînsul, el bolboroșa ochii, se îmfla, se sporovea din trup, pare că ar fi avut pene și făcea: cîșșșș! De venea copiii la el, el făcea: cîșșșș! Nimeni nu putea să se mai apropie de inspirata dihanie. Îl cam tîrnuise rumânul odată! dar acum el o să aibă un bidiviu și o să învețe minte pe rumânică! Astfel și de d. Sarsailă nimeni nu se mai poate apropia, nici părinții, nici rudele, nici prietenii, că el își clocește mîrtoaga de Pegas cu aripile de balaur, pe care are de gînd să zboare la nemurire cu dibla la spinare și cu pârul vîlvoi, astfel: Sau și astfel:

Să venim acum la scrierile d-lui Sarsailă; dumnealui în vorba, în scris nu mai pomenește decît de Amon, de Apolon, pentru că și autorul *Alexandriei* tot de dînșii vorbește; vezi în versurile d-lui, cu loc, fără loc: “Aură balaură, Procnă, Pliuton, Serber, Rumân” (și Rumân este om în parenteze). Aduce pe uscat pe toți dușii de pe lume, fel de fel de jupînese sau lelițe, pe care dumnealui le numește muze, și noi vulgarii nu le brodim bine numele și le numim *muște*. Cîteodată domnului Sarsailă îi plesnește în cap să scrie și literatură, și tot proștii aștia de vulgari, făcîndu-se că greșesc, o numesc *lătrătură*.

Daca vreun biet om, necunoscător încă de lume și de astfel de boale epidimice, necunoscute pînă acum pe aste tărîmuri, ca și *cholera morbus*, și care iau d-a rîndul, fără a alege, și pămîntean și străin, daca, zic, un om mai simplu, văzîndu-i, se amăgește, socotește ce va fi vreun geniu într-înșii și începe a le da cîte o povață, d. Sarsailă se lăce loc. “- Hei, mă rog, pînă aci, și mai mult nu te întinde; zi că sînt înșălător, derbedeu, necinstit, păgubitor soțietății, atinge-te cît vei de părinții mei, de rudele mele, de lege, de patrie, de mine însuși în sfîrșit, că îți dau voie; știi de glumă; dar... de dibla mea să nu care cumva să te atingi, că mă fac drac, te chem la duel, și răzbunarea-mi este neadormită, nici în mormînt nu se împacă!” Oamenii îl află, băieții sînt băieții dracului, îl pun la mijloc: unul îl laudă, altul îl întreabă ce-a dat pe ochelari, altul îi spune că îi șade bine cu dînșii; altul îi spune că pesemne i-a pierit vîzul de cînd s-a făcut poet; altul îl întreabă ce are de gînd să mai dea la lumină. Dar altul pe la spate face semn altuia și zice: “Ia înjură-l de lira, să vezi că să face foc”. Astfel e lumea, să n-afle că ne e scump vreun lucru, că tot de acela să leagă.

- Ia lăsați gluma, băieți! ce-aveți, zău, cu lira domnului Sarsailă? Atîta lucru ați văzut și la dumnealui, și-ați pus pizmă pe dînsul.

D. Sarsailă se duce acasă plin de necaz; mai face cîteva versuri, se primblă necăjit foc, declamîndu-si versurile de răzbunare. Și hotărăște duelul, a se bate cu oricine va mai îndrăzni a-i supăra sau a-i drege vreun vers; pentru că dumnealui este sau proza, sau poezia întregă-împelițată.

Să vezi acum și operele d-lui Sarsailă.

Dumnealui și-a făcut în cap un *ideal*, după cum zice dumnealui, iar noi proștii îi zicem o *idoloaică*. Acea e drăguța dumnealui, după cum zice, un fel de Dulcinee, un fel de leliță, care nici nu se gîndește la dumnealui, nici nu știe de se află vreun Sarsailă sau Zgîndărilă pe lume. Acum mai toate scrierile d-lui Sarsailă se îndreaptă către lelița ideală, sau, de nu sînt unele d-a dreptul către dumneai, cu un sul subțire însă tot dă să priceapă că e înamorat foc și tot la dumneai gîndește cînd scrie. Dar poți să întrebi, cititorule, ca ce fel de înțeleș au aceste opere. Citindu-le, mai nimic nu înțeleși, dar după ce le citești toate (de vei avea răbdare sau de nu vei adormi), atunci scoți înțeleșul următor: “Eu te iubesc de un an, și tu habar n-ai” (ce nedreptate!).

De se va întîmpla, însă, ca să-și facă năluc poetul și să-i cășuneze pe vreo biată femeie, închipuindu-și - ca un fel de *tronc*, *Marico* - că biata creștină este Dulcinea dumnealui, atunci să te mai ții, să ascuți la versuri. Se pune Păcala și o numește, han-tătar știe, și mi-ți începe cînd cu *barce*, cînd cu *candele*, cînd la ziua numelui, cînd o poartă prin căruță, cînd pe subt scară, cînd pe unde nu putea a nas de om, - face pe biata femeie de ocară, o dă tîrgului.

Apoi de este să descrie natura în simplitatea ei (cu toate că d-lui niciodată nu-i plac lucrurile simple și se nebunește dupe peștri), vreun câmp vesel, un cer senin, vreo apă limpede, vreun crîng, vreo dumbravă, un deluleț, un munte, d. Sarsailă, ca să fie înalt, îl vezi că e numai trăsnete și plesnete, numai urlate și vaiete; apșoara i se pare o mare în talazuri, câmpul păstorilor - o tabără sîngeroasă, fluierul - o trîmbiță d-ale mari; e numai grozăvii și potoape d. Sarsailă. Cînd e dumnealui trist sau melanholic, e numai foc și inimă albastră, - cu toate că mai niciodată nu e trist, dar zice așa, că e al dracului: știe să se prefacă, hoțul, ca să arză inima bieteii creștine. E viclean, uite-te, de n-are margini.

Pieptul dumnealui zice că este ocnă de dureri. Apoi d-alde iad, Satan, Cornea, dracul, lacul, cîte vei, găsește cineva mulțime, ce le vezi presărate prin tot locul, fără știrea chiar și a dracului; căci el, este adevărat că de multe ori sparge multe opinci pînă să facă cîte un om să fie cu totul al lui și care să nu facă nici un lucru fără știrea lui; însă drac cum e, dar are și el o mîndrie: pe oamenii săi nu-i lasă așa de batjocură; numele lor însuflă groază și frică în lume, iar nu despreț. Un om care are a face cu dracul nu trece în lume așa, nici de fleac, nici de dovleac.

Să vezi acum ce fel d-lui Sarsailă îi vine cîteodată toanele să intre și în literatură. Te pomenești că-i plesnește în cap să se facă literator mare în niște limbe ce nu le cunoaște și nici sînt nici ale lui, nici ale băbăcuții-său, nici ale ninecuții-sei. Face la gramatice, face la dicționare, și ne spune că pardoseala pe rumânește se cheamă *caldarîm*, tabăra - *lagăr*, lancea - *mazdrac*, *arbure*, care este așa de vechi rumânesc, care se vede prin Biblie, prin Apocalipse, dumnealui strigă în gura mare că nu e rumânesc, pentru că, întrebînd pe scumpa sa jumătate, pe d. Zgîndărilă, i-a spus că se zice *copaci*. Pe *june* și-l face *tînăr* și pe *tînăr*, *fraged*; fapta *răsplătirei*, adică *răsplata*, dumnealui zice că e tot *răsplătire*, adică zice că precum Sarsailă, Zgîndărilă și ceilalți sînt totuna, fără a fi totuna, așa și *răsplata* și *răsplătirea* este totuna.

Apoi de l-o duce păcatele pe bietul d. Sarsailă să învețe vreo trei-patru figure (nu tocmai anevoie) din geometrie, fără să cunoască nici o limbă, nici o gramatică din lume, atunci începe a striga și cheamă să iasă cu dînsul la luptă dreaptă pe toți matematicii englezi și franțezi, și din orice parte, ca să vază ce geniu a scos Țara Rumânească.

Și-a făcut odată d. Sarsailă operele? acum îi trebuie prenumăranți, și începe a stringe așa:

Sau așa (pentru că este patriot dumnealui):

Sau cum sa pricepe.

Însă pe unde merge, astfel de răspunsuri priimește:

Pînă cînd la bătrînețe, cu gîndul tot la nemurire și la Dulcineea, îi prididește o simțire foarte clasică, încît se apucă cu mîna de inimă, de multul simțiment; pînă cînd, din simțiment în simțiment, din libertate în libertate, din prieteșug în prieteșug, ajung cu adevărat la nemurire; căci făcîndu-se de greutatea lumii și chiar rudelor, trec în ochii oamenilor că sînt fără moarte, nu mai au sfîrșit, ca să scape odată creștinii de dînsii.

Copii, cîți învățați carte, feriți-vă ea de altă aia să nu cădeți în boala autarlicului. Învățați carte, cultivați artele și meșteșugurile, scrieți cît puteți - eu nu vă zic să nu scrieți -, dar scrieți ca să vă deprindeți, ca să vă folosiți voi, ca să folosiți pe alții, dar nu ca să zburăți așa de juni și de timpuriu la nemurire; că, zău, nu știți ce va fi pe acolo. E păcat de voi să vă piarză părinții așa de vii-viuleți și să aveți a face cu dușii de pe lume.

Cînd scrieți și dați ceva afară, nu va supărați, nu vă sporoviți auzind lumea ca vorbește de scrierile voastre; pentru ca așa e lumea: unuia îi place una și altuia alta; la toți nu o să plăceți. Însă să punem că nu veți place a la nimeni; nu vă faceți atunci inima rea, căci poate să n-aveți talentul scrisului, și să întîmplă să aveți povețe de la oameni ce vă voiesc binele, pe cari trebuie să-i ascultați; și să ascultați de multe ori și cele ce auziți că zic aceia ce vi se par vrăjmași: de multe ori ei ne vād mai bine greșalele decît prietenii.

Pe urmă să vedeți și alta: a fi cineva autor în secolul nostru nu e o meserie cu care să se hrănească. A defăima cineva pe un cizmar că nu face cizme bune, pricep că are cuvânt să se supere, să fie mîhnit, pentru că cu aceasta îl vatămă, îl păgubește la meseria lui, face să fugă mușteriii de dînsul și, prin urmare, îi ardică mijloacele traiului, îi ia bucătura din gura lui și a copiilor; însă a zice că “d. Sarsailă nu scrie bine, nu e autor” ce are d-a face aceasta cu mijloacele traiului lui? Cînd a mîncat cineva vreodată pîne cu autorlîcul unde se vorbește limba rumânească, afară numai dacă nu va fi hotarît a se face și cerșător?

Scrisul este și el un talent cultivat cu educația, ca și toate celelalte talente; și dacă natura nu m-a făcut muzicant, dănțuitor, zugraf ș.c.l., nu mai este alt mijloc de a trai și a fi om onest? Asemenea și dacă nu m-a făcut poet sau autor, să mă strîng de gît? Să mă arunc în gîrlă? Să mă leg de oameni, pentru ce să-mi zică că nu scriu bine, adică că nu sînt poet sau autor? Nu se va afla și pentru mine vreo altă meserie ca să-mi duc viața și să poci dobîndi socotința și stima oamenilor? Am cercat să scriu; n-am plăcut oamenilor, m-au luat să mă îndrepteze și au întrebuițat sau rîsul, sau povața; mi-au arătat greșalele sau din bunăvoință și prieteșug, sau din răutate și pizmă, ca să zboare numai ei la nemurire; vor să rîză, zic, sau să mă povățuiască: ce am eu să-mi fac atîta inimă rea, pare că mi-ar f tăiat orice mijloc de trai? A-mi zice cineva că nu scriu bine este întocmai ca și cînd mi-ar zice că nu sînt bine, nu danț bine, nu zugrăvesc bine (mai vîrtos cînd nu sînt dascăl nici de muzică, nici de danț, nici de zugrăvie, ca să mă hrănesc cu aceste arte).

Însă vezi, domnului Sarsailă nu i se pare așa; dumnealui, după cum ai văzut, e mai mulțumit să-i zici orice: priimește mai cu răceală orice insultă, orice ponos, dar do dibla dumnealui să nu te atingi, că ai văzut că se face foc. Eu nu vorbesc glume; să te dai numai la o parte și să ascuți, că atît se supără unii, încît, și fără să-i cheme Sarsailă, pe loc, cum vor vedea acest articol, își gătesc materie de scris, și să te ții! Se fac numai fiere și venin, zic că de lira dumnealor te-ai atins. Apoi numai vezi cîte o parascovenie pe care o numesc satira și pe care, neștiind cum s-o mîne, se păcălesc iar pe sine.

Să nu gîndiți, copiii, că eu cu d. Sarsailă sau Zgîndărilă voi să înțeleg pe cineva anume, ferească Dumnezeu! Adun însă, după cum am zis și altă dată, adun toate rîsurile și secăturile vătămătoare ce le văz la unul, la altul, și însuși în mine (pentru că fiecare își are pe ale sale), și le personific, după cum se împelițează toate în domnul Sarsailă. Sarsailă este un nume închipuit, ce are în sine aceste lucruri foarte de rîs ale autorlîcului și altele, mai multe ca frunza și ca iarba și ca nisipul mării. Pe lîngă care se adaog și acelea de a critica fără critică și a judica fără judicată, de a învăța pe oameni cum să serie și să facă tragedii fără a ști să scrie, de a îndrepta versurile băieților fără să fi știut vreodată cc este un vers, și, jucînd rolui *măgarul cu privigătoarea*, să-și cînte singuri cîntecul și să ne puie înainte acea fabulă, zicînd că nu e cîntată cum ar fi cîntat-o dumnealui, ș.c.l., ș.c.l., ~.c.l.

Ferească~se fiecare să nu semene cu d. Sarsailă; și cîți au apucat acest drum, nu e timpul trecut, încă sînt juni; lase secăturile acestea, apuce-se de vreo treabă, de vreo slujbă, de vreun meșteșug, sau însuși de scris, dar apuce-se cum trebuie. Învețe bine limba în care voiesc să scrie, citească mult, cerceteze și filosofească în materia în care voiește să scrie. Astfel puși pe cale și duși la biserică, vor putea sa-și bucure pe bieții părinți, ce acum își blestemă ceasul cînd le-a venit în gînd să-și învețe copiii carte. Dar nu așa, părinți, nu așa, cartea nu strică nimic: alta e carte a și alta e creșterea și îngrijirea părintească, și una fără alta nu plătește mai nimic, cu toate că din amîndouă prețuiește de mii de ori mai mult creșterea și îngrijirea părintească. Poate să nu știe cineva carte și sa fie omul cel mai bun, cel mai blînd, cel mai onest, cel mai cu frica lui Dumnezeu, cel mai nesupărător, luîndu-se după exemplul părinților și după povață ce i-au dat ei la îngrijirea lor. Pe cînd altul, cu toate cărțile din lume, fără îngrijire, fără obiceiuri, plin de duh și fără inimă, să ajungă cel mai supărător oamenilor, sieși și, prin urmare, nenorocit și de rîs, ca d. Sarsailă.

Așadar, părinți, pe lîngă nenumaratele datorii ce aveti la îngrijirea și creșterea fiilor, însoțiți-va cu învățătorii și feriți-vă copiii ca de foc să nu cază în năbădăile autorlîcului, că vai de voi și de ei! Lăsați-i să scrie, dar nu le dați nas, nu-i înlesniți să-și tiparească încercările copilărești, că i-ați pierdut. Aceasta

v-o spui din încercare; v-o mărturisesc ca un păcat, cel mai mare ce am făcut în viața mea. Din neștiință, din neîncercare, din dragaste poate, am înlesnit tipărilile a vreo câțiva juni, i-am lăudat, socotind să-i incuragez, și i-am făcut să ia fum în cap; s-au pierdut, au ajuns nenorociți, și sînt încredințat că am să dau seama înaintea lui Dumnezeu.

Așadar, părinți, învățatori, voitori de bine, luați seama cu copiii cu care vă încărcați. Oameni ai lui Dumnezeu îndeobște, pe cîți băiețoi vedeți că vă vin prin case cu cataloage de prenumăranți ca să-și tipărească încercările copilărești, goniți-i, goniți-i cît puteți; că le faceți bine, îi dezbărați de viața leneșă a nu se supune la greutățile unei cariere, unei meserii; îi depărtați de ispita de a lua bani, a-i cheltui la nebunii copilărești și a nu avea apoi cu ce să-și tipărească cartea și, prin urmare, a debuta de la întîia oară cu înșălătoriile în lume. Să nu gîndiți că e vreun geniu unde vedeți vreun catalog. Geniul e mîndru, nu se umilește, nu cerșăște: el găsește mijloace să se facă cunoscut (mai vîrtos în secolul nostru) fără a se tîrî ca să-și cerșască meseria, nebunia și un viitor plin de rîsurile. d-lui Sarsailă. Prin refuz și goană la asemenea băiețoi, faceți aceea ce n-au făcut părinții și învățătorii lor.

<sup>1</sup> Toți Sarsailă au jargonul galic (*n.a.*).

(Ion Heliade Rădulescu, *Domnul Sarsailă autorul*, în Id., *Opere*, III, Ediție critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Al. Piru, *Scrieri în proză. Teatru*, Minerva, București, 1975, pp. 40-51)